

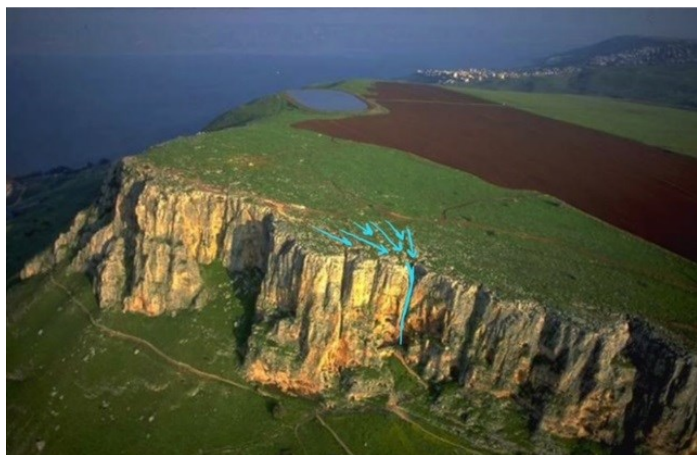
מצודת הארבל – סיכום עבודות השימור בשנת 2017

על מצוקיו של הר ארבל נמצאת מצודה גדולה, מצודה זאת נתבנה בתוך מערכת מערות טבעיות וחצובות מהמאה הראשונה לספירה. המצודה התקיימה בתקופה הצלבנית, בתקופה הממלוכית ובתקופה העות'מאנית. הידיעות על ארבל בתקופות אלה מעטות. המבצר נקרא בפי הערבים "קלעת קעאקע" (מצודת העורבים) ולאחר מכן במאה ה-17 שונה שמו ל "קלעת בני מעאן" על שם השליט הדרוזי שבנה אותו מחדש.

המצודה הראשונה הוקמה כנראה על ידי הצלבנים ומזוהה כ"קאזלה טארדלה", ונמצאת לרגלי מצוק המערות. המצודה המאוחרת יותר, הוקמה ככל הנראה בתקופת הממלוכים (לפי עיטורי 'משקוף האריות' שהיה מוצב בפתחה), על בסיס כפר המערות במצוק. הבנאים חתכו לעתים בורות מים וחדרים חשמונאים ושילבו אותם במצודתם. השרידים הנראים היום, של הקירות העצומים שנבנו בחזית המערות בנדבכים של אבני בזלת שחורות ואבני גיר לבנות הם שרידי המבצר שנבנה מחדש בתחילת המאה ה-17 ע"י מושל צפת, עלי, בנו של האמיר פח'ר א-דין ה-2 לבית מעאן.

החודש סיימו צוותי השימור המחוזיים של מחוז צפון את השלב הנוכחי בפרויקט שימור המצודה.

עבודות השימור החלו בתחילת השנה, דווקא בראש המצוק. לאחר שזיהנו את בעיות השימור המורכבות במצודה, החלטנו לטפל תחילה בבעיה שנגרמת מזרימת מי הנגר מראש המצוק, דרך נקיק טבעי בסלע לתוך מערכת איסוף המים. ההרוסה של המצודה והם שוטפים את חומרי המליטה ומפרקים את אבני הבנייה. בכדי לקטין את כמות המים אשר זורמים במורד הנקיק ולהאט את קצב זרימתם, בנינו מערכת של טראסות אבן על ראש המצוק, בנקודות אסטרטגיות. הטרסות נבנו בצורה "יבשה" תוך ניסיון להטמעתן בנוף שמורת המצוק.

הדמיית זרימת הנגר לפני תחילת העבודות

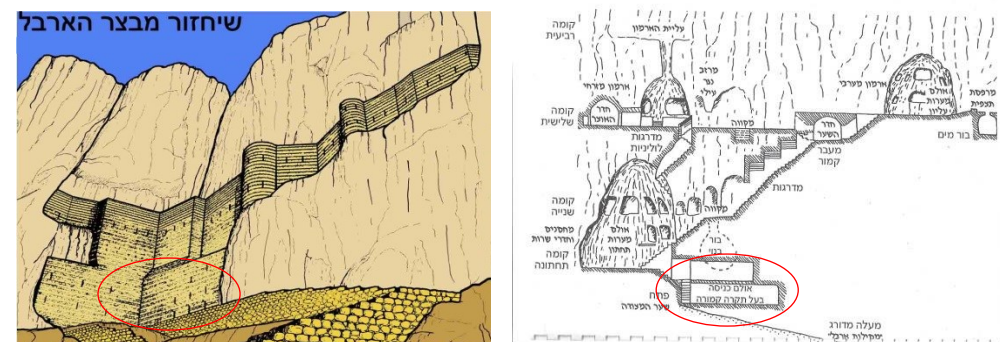

הדמיית זרימת הנגר לאחר בניית הטרסות (באדום)

השלב הבא היה מבצע לוגיסטי לשינוע חומרי המליטה ועצי הבנייה במעלה ההר עד לראש המצודה, כפי שתוארה בכתבה ב"חדשות בעתיקות" של חודש מאי, המבצע היה מורכב ומסובך אך בסופו העלו כ 18 טון חומרי מליטה , 14 קוב עץ , 140 פלטות דיקט, 8 מוטות עיגון ומספר קורות פלדה .

עם סיום המבצע הלוגיסטי החלו הצוותים בעבודות השימור במצודה. שוב, לאחר ניתוח בעיות השימור ובהתאם לתכנית השימור שנבחרה , התחלנו בייצוב קומת הכניסה למצודה .

שרטוטים: ליין ריטמייאר

קומת הכניסה כוללת חלל פנימי בעל שתי קומות מקומרות, כאשר חלקה הגדול מן הקומה השנייה קרס. מקירות חלל הכניסה נשארו רק הנדבכים העליונים של אבני הגזית, כאשר הנדבכים התחתונים הן מהצד החיצוני והן מהצד הפנימי של הקירות, חסרים. במצב זה אבני הגזית נשארות ללא תמיכה מספקת , כאילו הן צפות באוויר, שרק שאריות ליבת הקיר מחזיקות אותן במקומן. בנוסף לכך פתחי חרכי הירי שאבני הגזית נעלמו משני צדיהם, הפכו לפתחים לא רגולריים בליבת הקיר, גם הם ללא תמיכה מספקת ואינם יציבים. לצורך ייצוב הקומה נקטו צוותי השימור במגוון רחב של פעולות שימור כגון:

- עיבויי ליבות הקיר בחלקו הפנימי של החלל, בבניית "דבש" מאבני גוויל וחומר מליטה ע"ב סיד הידראולי, כך שאבני הגזית "התלויות" יקבלו תמיכה מלמטה.
- סיתות ובניית קשת אבן מעל פתח הכניסה למצודה לצורך תמיכת הקיר מעליה.
- קידוח והתקנה של מערכת מותחנים מפלדה שנועדו לקבע את חלקו החיצוני של הקיר לתוך סלע המצוק.
- בניית קונסטרוקציית פלדה לצורך תמיכה קבועה של שרידי הקומה השנייה בחלקו הפנימי של החלל.
- בניית מערכת של תמיכות זמניות מעץ שנועדו לתמוך בפתחי חרכי הירי .
- הדברה וחיתוך של צמחיה שגדלה בתוך קירות האבן.

מבט מבפנים לפני תחילת העבודות

מבט מבפנים לאחר סיום עבודות השימור

לאחר סיום עבודות הייצוב של הקומה הראשונה, בנינו מעליה פיגום עץ גדול, פיגום זה יאפשר לנו לטפל בעתיד בקומתה השנייה של המצודה. בתחתית הפיגום ייצרנו מעבר בטוח לקהל המבקרים, כך שבקרב, כאשר תפתח המצודה מחדש, יוכל לחזור המבקר לטייל באתר המרשים הזה, תוך שהוא נכנס "לתוך" תהליך של פרויקט שימור מתמשך, לעבור באזורים שעברו טיפול ולהתרשם מאזורים אחרים שעוד לא עברו טיפול ושבהם נטפל בהמשך.

מתי נחזור להמשך העבודות במצודה? כרגע אינני יודע, אבל אני מבטיח לעדכן בעתיד...

